A. ROGOZ și C. GHENEA

INIMĂ de CIUTĂ

EDITATĂ DE REVISTA
ȘTIINȚA și TEHNICA

5

1955

INIMĂ DE CIUTĂ

de A. ROGOZ Şi C. GHENEA

(Lucrare distinsă cu premiul II la concursul organizat de revista „Ştiinţă şi Tehnică”)

În ultima zi de cursuri, profesorul Eugeniu Bârlea, unul dintre cei mai cunoscuţi chirurgi din ţară, invitase în laboratorul său personal câţiva dintre cei mai buni studenţi, care, în scurtă – vreme, urmau să devină medici.

Dacă până atunci, la cursuri, Bârlea nu depăşise prea mult latura pur practică, acum, spre uimirea studenţilor, le arătă o sală de operaţii-laborator de chirurgie experimentală, cu aparate deosebit de ciudate. Unele le atraseră atenţia, căci le erau necunoscute chiar şi celor mai buni practicieni. La întrebările lor, puse bineînţeles în şoaptă, unul dintre asistenţi le răspunse că sunt construite după indicaţiile profesorului – şi că lui Bârlea nu-i place să se discute despre propriile-i realizări.

Ca niciodată, în expunerea caldă şi plină de pasiune a profesorului, se simţea în ziua aceea o oarecare nerăbdare sau, mai bine zis, o ascunsă nervozitate. Când intrară într-o încăpere alăturată, toţi putură observa cum Bârlea de-abia îşi stăpâneşte un rictus care-i strâmba obrazul.

— Dragii mei colegi, rosti el cu vocea scăzută, aci vă rog să vă îmbrăcaţi în halate sterile. Le găsiţi în casoletele de lângă perete!

Operaţia aceasta dură aproape o jumătate de oră. După ce supraveghe ca toţi să-şi pună halatul, masca şi calota sterilă, Bârlea îi invită într-un nou laborator – cu totul deosebit din toate punctele de vedere de celelalte

pe care le văzuseră până atunci. Era sala organelor menţinute vii, prin perfuzie.

— „Tinereţe fără bătrâneţe şi viaţă fără de moarte” glumi Bârlea. Aci putem studia în stare vitală, ce e drept numai „în vitro”, ţesuturi simple unicelulare, ţesuturi complexe şi organe întregi. Datorită modului în care sunt întreţinute, ele duc o viaţă obişnuită şi-şi păstrează toate calităţile fiziologice, asemenea celor ale organelor din stare normală. Dacă am fi poeţi…

Deodată se opri. Se aflau cu toţii în faţa unei nişe, unde, în vase speciale, pulsau ritmic şi regulat câteva inimi.

— Da! Dacă am fi poeţi, reluă el cu o amară ironie, am spună că inimile acestea, deşi bat, sunt reci ca piatra…

— Nu pot da nicio fărâmă de dragoste, observă timid un student slăbuţ, cu părui zbârlit.

Bârlea se întoarse brusc spre cel care vorbise:

— Aşa e… o inimă rece nu face doi bani…

Atât asistenţii cât şi studenţii îl priviră miraţi. De obicei, profesorul era un om deosebit de vesel şi care împrăştia în jur un val de optimism robust. Acum, când îl auziră vorbind aproape că nu-l mai recunoscură. Lipit de cristalul rece al nişei, Bârlea părea cu totul detaşat de cei din jurul său. Bătea încet darabana în geam şi privea fix un punct de pe perete. Apoi, revenindu-şi, murmură ca pentru sine.

— Se mai întâmplă…

Îşi privi ceasul.

— O să vă rog să mă scuzaţi. Trebuie neapărat să plec. Aşa că, dacă vă face plăcere, să-mi faceţi o nouă vizită, săptămâna viitoare. La revedere!

Profesorul se întoarse pe călcâie şi plecă grăbit din laborator. Chiar cei mai vechi colaboratori ai săi nu-şi aminteau să-l mai fi văzut vreodată atât de agitat. În tăcere şi cu vădită părere de rău se îndreptară spre vestiar.

*

Pe când se pregăteau să plece, fură opriţide către bătrinul academician Viorel Dabija, fostul profesor al lui Bârlea. Mărunt şi rotofei, astmatic, abia mai respira când intră în vestiar. Era vădit că se grăbise să întâmpine grupul viitorilor medici. Ostenit, se opri o clipă.

— Ei, copii, văd figuri dezamăgite. Frunţile sus! Aşa-l cunoaşteţi voi pe profesorul vostru, îmbufnat?

Studenţii tăcură stânjeniţi. De aceea, Dabija nu mai insistă, căci tăcerea lor era suficient de grăitoare.

— Nu-i nimic… e tare ocupat, obosit… trebuie să-l credem… Nu-i este uşor de loc. Acum, însă, n-aveţi încotro, va trebui să staţi la taifas cu un bătrân care nu vi-l poate înlocui pe Bârlea.

— Dar, tovarăşe academician… încercară să protesteze mai mulţi studenţi.

— Ia să nu-mi vorbiţi. Eu sunt campion de ski sau el? Eu sau el am bătut recordul motociclist pe circuit închis? Pe urmă, operaţiile mele cardiace au fost urmările cu sufletul la gură de toată lumea sau ale lui? Sau te pomeneşti că tot eu oi fi idolul studentelor din toată facultatea?

De data asta nimeni nu se mai putu stăpâni să nu râdă.

— Aşa că vă rog să poftiţi cu toţii în laboratorul meu!

Dabija, care era el însuşi directorul unui alt institut, nu se putea dezlipi cu uşurinţă de cel mai bun elev şi colaborator al său. Mai ales în ultimii ani, Bârlea făcuse o serie de lucrări îndrăzneţe în domeniul aplicării radiaţiilor în medicină. Mulţi bolnavi socotiţi ca definitiv pierduţi fuseseră redaţi vieţii graţie metodelor sale de lucru. Din acest motiv, chirurgul Dabija, deşi academician, om cu vastă activitate ştiinţifică mai ales în trecut, continua să colaboreze cu fostul său elev, pentru că, după cum spunea el, voia să fie „în pas cu vremea”.

Cabinetul lui Dabija nu era prea spaţios şi asta din cauza aparatelor care-l umpleau şi a cărţilor care se găseau aproape pretutindeni – pe mesele de faianţă, în dulapul cu reactive, pe scaune şi chiar pe jos. Cu greu, cei peste douăzeci de studenţi îşi făcură loc şi se aşezară în jurul academicianului.

— Ei, acum că suntem în familie, să vedem ce vă doare. Ştiu, nu e nevoie să-mi spuneţi. E vorba de ultima inovaţie a lui Bârlea. Înainte de orice, pentru că eu nu vă pot arăta aparatul, să-i discutăm istoricul şi baza teoretică... Bun!

Se ridică de la birou şi căută din ochi ceva. Studenţii ghiciseră. Avea nevoie de tablă, pentru explicaţii.

— Ca în orice lucrare experimentală, începu înflăcărat Dabija, profesorul vostru a pornit de la date cunoscute – şi mai precis de la acţiunea radiaţiilor asupra organismelor unicelulare. Pentru asta a folosit ciuperca Sacharomices cerevisiae sau, popular, drojdia de bere – pe care a supus-o radiaţiilor ultraviolete ale izotopului de stronţiu 90, care emite unde beta, ale aurului radioactiv pentru unde alfa şi ale fosforului 32 şi cobaltului 60, ale căror radiaţii sunt mult mai profunde. În afară de acestea, a construit un aparat de reglat " lungimea de undă, care se măsoară în Angstromi.

„În multe lucrări, ca acelea ale lui Vinogradov, Sergheenko, Sargeut sau Wood, se arată că radiaţiile opresc diviziunea celulară. Motivul este simplu. Din cauza radiaţiilor nu se mai produce sinteza enzimelor, adică a fermenţilor necesari înmulţirii celulelor. Lipsind enzimele efectul este că drojdia de bere nu se mai înmulţeşte, nu mai creşte. De aci au pornit experienţele elevului meu!”.

Ultimele vorbe ale lui Dabija fuseseră spuse nu fără mândrie.

În acel moment, intrară doi laboranţi care aduseră din amfiteatru o tablă neagră şi o agăţară în perete. Cu o

vădită satisfacţie, academicianul se apropie de tablă şi desenă o celulă de drojdie sub care scrise şi prima literă a alfabetului grecesc, alfa.

— Aceasta a fost faza alfa, adică prima fază.

Studenţii luau notiţe cu deosebită atenţie. Modul lui Dabija ce a explica era foarte simplu, fără vorbe pompoase şi de aceea deosebit de atractiv. Mulţi dintre foştii săi elevi spuneau că la cursurile lui de chirurgie au impresia că audiază un splendid roman ştiinţific.

Expunerea lui Dabija continuă câteva ore. Se întunecase afară şi studenţii stăteau aplecaţi asupra caietelor de note, ascultau cu încordare fiecare cuvânt al academicianului. Fiecare dintre ei avea impresia că ia parte activă la palpitantele lucrări de laborator, care-l duseseră pe Bârlea la concluzii atât de îndrăzneţe.

De fapt, premisele chirurgului erau cunoscute. El pornise de la faptul că radiaţiile modificau dezvoltarea unor corpi chimici din celulă – enzimele. Continuându-şi lucrările, mai află şi alte fenomene asemănătoare. De pildă, în orice organism viu există unele substanţe care se numesc aminoacizi. Dacă aceştia sunt iradiaţi, îşi modifică structura chimică prin pierderea radicalului amino. Pentru asta, lungimea undei de raze ultraviolete nu trebuie să depăşească 200—300 Angstromi.

— Dragii mei, continuă înflăcărat Dabija, în organismul uman există cinci aminoacizi – aşa-numiţi vitali. Dacă lipsesc – atunci omul moare. Printre aceştia să luăm de exemplu pe cei denumiţi alanină şi triptofan. Dacă îi supunem unei radiaţii de o anumită lungime de undă, ei îşi schimbă imediat structura chimică. Din acest motiv, se transformă şi funcţiile fiziologice ale celulei şi ca urmare a modificării fiziologice, apare şi una morfologică, adică a formei, a alcătuirii ei. E clar? Nu? Bun!

— Îmi daţi voie?

— Spune.

Dabija aşteptă răbdător observaţia studentului.

— Întotdeauna se obţine acelaşi rezultat?

— Nu, pentru că există şi unii factori externi – cauze care influenţează schimbări: cantitatea de apă din celulă, temperatura şi mulţi alţii. Ei, ca să terminăm, Bârlea a ajuns la o nouă concluzie: dacă un animal unicelular se poate transforma, atunci se poate transforma şi un ţesut întreg – când asupra lui se proiectează o anumită doză de radiaţii. În modul acesta el poate controla creşterea şi oprirea creşterii celulare şi chiar aduce mari transformări în structura celulei. În sfârşit, ăsta-i aparatul construit pe baza acestor lucrări. Aţi priceput?

Studenţii îl înconjurară pe Dabija şi-l copleşiră cu tot felul de întrebări. Tinerii erau setoşi să afle tot mai multe. Bătrânul academician aproape că nu mai putea să pridideească cu răspunsurile. Erau mai ales unii care doreau neapărat să vadă aparatul şi, dintre ei, studentul cel mărunţel şi cu părul zbârlit insista cel mai mult.

— Zău, tovarăşe academician, arătaţi-ni-l! Nici nu-l atingem…

— Nu se poate.

— Vă promitem…

— Nu se poate frate…

— De ce să nu se poată?

— Simplu, n-am cheile. Asta-i! făcu Dabija surâzând.

*

În timp ce academicianul Viorel Dabija relata, cu lux de amănunte viitorilor medici, modul în care Bârlea îşi realizase ultimul aparat pe care-l numise în mod provizoriu biotransformator, acesta se afla acasă, în bibliotecă. Îşi pusese pe masa de lucru o sumedenie de cărţi şi îşi deschisese ultimul manuscris la care lucra. Luă stiloul în mână, scrise câteva cuvinte, le şterse iritat, apoi după ce puse înapoi stiloul pe masă, mototoli coala de hârtie.

În minte îi reveneau mereu cuvintele fostului său student.

„Inimile reci nu pot da nicio fărâmă de dragoste”.

Avea impresia că are în faţă o firmă de neon cu cuvintele de mai sus. Vorbele se aprindeau şi se stingeau ritmic. Il durea capul. Tâmplele îi zvâcneau. Se ridică de la masă şi se opri în faţa ferestrei.

În minte i se perindau noianuri de amintiri.

„Da, totul mi se trage de la izotopi, de la năzbâtia aia de biotransformator!” conchise el amărât.

Deşi nu era un om lipsit de sensibilitate, de pasiune, de omenie, nu se putea spune că profesorul Bârlea se lăsa dominat de sentimente, de greutăţi, de ceea ce în mod obişnuit se numeşte soartă. Dimpotrivă, cu o energie neîntrecută decât de claritatea inteligenţei lui, muncind cu îndărătnicie, zi de zi, cucerise la 45 de ani tot ceea ce poate râvni practic şi teoretic un om de ştiinţă. Timp de 20 de ani lucrase după cele mai noi metode, îmbunătaţindu-le mereu, până ce dobândise o adevărată măiestrie de artist în chirurgie – mai ales în cea cardiacă.

Adevărata glorie a venit însă abia după ce a introdus în tratament terapia cu izotopi radioactivi şi mai ales după ultima lui lucrare cu privire la modificările structurale ale celulelor. Dacă această din urmă cucerire ştiinţifică i-a adus celebritate, pe lângă aceasta îi mai adusese şi multă amărăciune.

Eugeniu Bârlea se socotea vinovat faţă de el însuşi şi faţă de fosta lui soţie, pe care după cum se autoacuza, o neglijase complet. Săptămâni de-a rândul rămânea în institut şi lucra închis în laborator, uneori 24 ore din 24. Din întâmplare se ivise în căsnicia lui o a treia persoană, un bărbat.

La această amintire, profesorul îşi scutură umerii de parcă ar fi fost curentat şi totodată ar fi vrut să-şi lepede de pe umeri o povară neplăcută.

„Oare, dacă nu realizam ultima mea lucrare, eram mai fericit?” gândi cu amărăciune Bârlea. „Iar în ceea ce priveşte pe Miranda, vina o fi numai şi numai a mea? În fond, aveam deplina libertate să nu mă îndrăgostesc de ea ca un şcolar!”

Dezamăgirea de a-şi fi legat viaţa de un om de nimic, zbuciumul şi îndoielile lui privitoare la drumul pe care l-a apucat ar fi fost poate mai greu de îndurat dacă Bârlea n-ar fi cunoscut-o pe biochimista Cella Opran. Mai târziu, chiar îi va mărturisi că prietenia lor însemnase pentru el un adevărat anestezic. Această comparaţie era foarte potrivită, dacă ne gândim că Cella, colaboratoare a institutului de toxicologie, se ocupa cu prepararea anestezicelor.

La început s-au întâlnit destul de rar şi numai în

legătură cu munca lor. Prezenţa sobră şi discretă a acestei femei îl bucura.

Într-o seară, plecând de la spital, Eugeniu se gândi că

Cella are totuşi faţă de el o prea exagerată rezervă. La urma urmei – îşi răspunse singur – la 31 de ani cât are, ar fi de mirare să nu fi iubit pe nimeni. Cine ştie! Te pomeneşti că şi ea…

De fapt, după cum avea să afle din unele răzleţe mărturisiri, şi Cella suferise o mare deziluzie. Cu cinci ani în urmă, cunoscuse un foarte talentat arhitect. După război, când oricărui cetăţean cinstit i-au fost create condiţii tot mai mari de a-şi folosi munca şi talentul în scopul fericirii obşteşti, acest „artist” şi-a dat arama pe faţă. S-a dat la fund. Un timp, Cella cu spiritul de sacrificiu al femeii, ar fi făcut orice pentru ca omul, pe care-l socotea că-l iubeşte, să-şi afle un rost. A încercat să-i găsească diferite slujbe, care să nu vină în contradicţie cu aspiraţiile unui artist. L-a îndemnat să facă proiectul unei case de cultură, al unei şcoli, al unui spital, ba chiar şi al unei biserici. El însă se îndărătnicea de a nu intra în ritmul creator al vieţii. Cella a priceput atunci că el nu se adapta mai greu decât alţii, ci pur şi simplu era un om gol, de nimic.

Ruptura dintre ei a venit însă curând, mult mai repede decât se aştepta chiar ea însăşi. La început, când se gândea la o eventuală despărţire avea o strângere de inimă şi uneori plângea nopţi întregi. Când însă s-a întâmplat ceea ce hotărâse de mult, o miră mai întâi pe Cella uşurinţa cu care se petrecuseră toate.

Parcă scăpată dintr-o grea încercare, se simţea ca o convalescentă. Cella îşi concentră toate puterile numai în muncă. Venea la Institutul de toxicologie de dimineaţă şi rămânea acolo încă mult peste program. Un prieten de al ei, un medic cu caracter de boem, îi vorbise de mult despre necesitatea unui anestezic perfect, anestezic a cărui influenţă să dureze şi în timpul durerilor postoperatorii şi astfel să-l scutească pe bolnav de zile de chinuri. În afară de aceasta, anestezicul trebuie să fie şi complet netoxic.

Ca orice om trecut prin deziluzii sentimentale. Cella Opran se hotărâse eroic la vârsta de 27 de ani să nu mai iubească, să nu mai cunoască niciun bărbat şi să-şi dedice toată viaţa găsirii acestui anestezic. Stătea zile întregi închisă fie în laborator, fie în biblioteca Academiei şi învăţa chimia alcaloizilor. Trecând peste această epocă, începu munca experimentală. În mod normal, produsul muncii ei urma să fie verificat şi de către chirurgi. În acest scop a fost îndrumată către profesorul Eugeniu Bârlea, care şi el se hotărâse, la fel de eroic, să nu se mai îndrăgostească niciodată.

Spre deosebire de alţi chirurgi, care, mereu cu bisturiul în mână, uitau cu uşurinţă biochimia, Bârlea era chiar un pasionat al acestei discipline surprinzător de bogată şi de complexă. Munca de zi cu zi, cot la cot aduse repede după ea o prietenie trainică.

Cella, care gândise până atunci că toţi bărbaţii sunt o adunătură de păcătoşi – şi Eugeniu care gândea acelaşi lucru despre femei, începură să-şi modifice încetul cu încetul ideile. Aceasta însemna că amândoi trecuseră criza sufletească şi o învinseseră – datorită mai ales prieteniei lor. Amândoi şi-au dat seama deodată că se iubesc.

Bucuroşi ca doi copii, şi-au promis o zi de odihnă pe care însă o petrecură tot în laborator. În aceeaşi zi, chirurgul o ceru în căsătorie. Cum era şi normal, Cella ocoli un răspuns precis – ceea ce nu însemna însă un răspuns definitiv. El interpretă atitudinea Cellei drept o timidă formă de acceptare. Aceasta nu era prea departe de adevăr, dar îl împinse să comită o greşeală, care duse la o rupere vremelnică a prieteniei lor.

Orbit de un sentiment pe care mai târziu însuşi Bârlea îl privi josnic – de o gelozie nemotivată – pretinse Cellei să renunţe la munca ei de la Institutul de toxicologie. Era o dorinţă oarbă, de a o avea mereu lângă dânsul. În acest scop, îi propuse chiar să lucreze în institutul lui.

Atunci, nu-şi dădea seama că în dosul acestei dorinţe era teama de a nu i-o lua altul ca şi pe Miranda. Cella fu înspăimântată şi profund jignită de condiţia care i se punea. Şi, curios, ea care cu ani în urmă ar fi renunţat bucuroasă la orice pentru omul iubit, acum nu mai voi şi nici nu putu să renunţe la unicul lucru pe care i-l dăduse Eugeniu – mândria de om de ştiinţă, pasiunea pentru muncă.

Se mai simţi jignită şi de faptul că ceea ce i se cerea era tocmai antipodul concepţiilor, nu numai ale ei, ci şi ale bărbatului pe care-l iubea. De aceea, cu uimire îşi dădu seama că dintr-o fiinţă sfioasă şi blândă, devenise deodată un om mândru şi puternic.

*

Nu se mai văzură o bucată bună de vreme, poate chiar două luni. Bârlea, îndârjit, îşi continua cercetările cu privire la acţiunea radiaţiilor asupra celulei vii şi importanţa concentraţiei de apă în celula iradiată. La rândul ei, Cella începuse o serie de experienţe îndrăzneţe cu curara, o otravă folosită de pieile roşii din Brazilia, şi care paralizează mai ales sistemul cardiac.

În ziua aceea, după câteva operaţii reuşite, Bârlea se reîntoarse abătut în laborator. Părea că vechea criză sufletească îi revenise. Prins însă de muncă – şi mai ales de rezultatele care, unul câte unul, începeau să răsară – îşi uită pentru o clipă aleanul. Îl bucura mai ales rezultatul final, pe care-l socotea ca pe un factor de mare preţ în încheierea lucrării sale. Concluzia sa finală era că, în urma iradierii, curba raportului doză-efect variază direct proporţionai cu cea a concentraţiei în apă a celulei. Acest rezultat aşteptat coincidea de altfel, cu altele similare cu privire la oxigen, bioxid de carbon şi o substanţă organică, citocina. Îşi terminase lucrarea atât teoretic cât şi experimental. Uitând de cearta avută cu

câtăva vreme înainte, puse mâna pe telefon şi o căută pe Cella ca să-i comunice vestea. Cella însă era plecată la o conferinţă la Cluj şi rămânea acolo mai mult de o lună.

*

Munca în comun îi făcu să se întâlnească iarăşi. Îşi ocoleau cu greutate privirile şi nu se hotărau niciunul să deschidă discuţia. Totuşi, Bârlea nu mai putu rezista şi, după ce-şi ceru scuze, îi ceru mâna pentru a doua oară – însă în aceleaşi condiţii ca mai înainte. Bineînţeles că fu din nou refuzat.

Aceasta se întâmplase tocmai în ziua în care urma să fie vizitat de către grupul de studenţi din ultimul an. De aceea îşi găsiseră profesorul atât de prost dispus.

După un lung proces de conştiinţă, după ce încercă zadarnic să-şi continue redactarea lucrării, îşi făcu o cafea neagră şi se culcă. Era noaptea târziu.

După trei ore de somn agitat, se deşteptă pradă dorinţei de a o revedea cât mai curând pe Cella. Trebuia să câştige, dar nu aşa cum îşi propusese el, ci să câştige amândoi.

Dimineaţa, fu deosebit de bine dispus. În timp ce se spăla pe mâini, înainte de a intra la operaţie, îşi făcu mintal planul celor ce i le va spune Cellei şi întrevăzu pentru amândoi un viitor radios, îşi termină munca aproape de orele cinci după amiază.

Fluierând bine dispus, în timp ce se îmbrăca în vestiar, gândea şăgalnic, parafrazând, nici el nu ştia ce autor de romane senzaţionale.

„Ce-i cu inima ta, bătrâne tăietor de corduri? Bate pentru dânsa ori se preface? O iubeşti sau nu? Ei bine, dacă o iubeşti, trebuie să fii mai înţelegător cu ea şi să ai răbdare! Atunci, ce-i de făcut?”

Cu o grabă tinerească, îşi îmbrăcă haina, îşi puse pălăria, coborî scara, sărind câte două trepte şi se

îndreptă spre maşina care-l aştepta în curtea spitalului. Şoferul fu încântat că, după atâta vreme, îl vede în sfârşit din nou pe profesor bine dispus.

— Tot la toxicologie? îl iscodi viclean şoferul, zâmbind pe sub mustaţa-i porumbacă.

— Dar cum ai ghicit, Gyuri baci? se miră amuzat Bârlea.

— După înfăţişare am văzut că v-aţi împăcat!

În momentul în care maşina ieşea în stradă, portarul îl opri.

— Vă caută de la toxicologie.

— Răspunde dumneata că tocmai într-acolo mă duc, spuse bucuros Bârlea şi-l zgâlţâi voiniceşte pe şofer.

— Da-i bătaie Gyuri! Suntem aşteptaţi.

Ajunşi la toxicologie, Eugeniu sări din automobil şi sui în fugă treptele institutului.

— Tovarăşe, tovarăşe profesor! se auzi strigat de o voce de femeie. Era colega de laborator a Cellei.

— Bună ziua! Unde-i Cella?

— E în nesimţire 1 strigă fata, frământându-şi mâinile. A băut dintr-un alcaloid pe care îl descoperise!

În mintea lui Eugeniu încolţi un gând îngrozitor: s-a sinucis, s-a sinucis din cauza mea.

— Du-mă la ea!

Într-un laborator, pe o sofa, era întinsă fără cunoştinţă femeia pe care dorise atât s-o vadă.

— Am anunţat şi urgenţa!

Dar Bârlea n-o mai ascultă. După un consult sumar, o luă pe Cella în braţe şi, fără nicio vorbă, porni cu ea spre maşină.

— Ce faceţi?

— E în comă, nu-i timp de pierdut!

În drum spre maşină, o întrebă pe asistentă.

— Nu ştii ce a băut? Vorbeai despre un alcaloid.

— Zău că nu ştiu! Caietele ei le-a luat de dimineaţă cineva de la minister.

— Vă rog să faceţi imediat analiza şi să-mi comunicaţi rezultatul.

Intră în maşină şi Gyuri baci, mohorât îi dădu pe Cella în braţe. Porniră în mare viteză. „Ce nătărău am fost!” gândi Eugeniu. Prietena lui zăcea inertă, avea faţa congestionată, respira şuierător şi inima îi bătea tot mai greu. „Fetiţa mea dragă!" murmură amărât Eugeniu, dându-i mângâietor la o parte părul care-i acoperise

obrazul. „De ce te-am lăsat să ajungi aci?"

La spital, chiar de la poartă, chemă medicul şi sora de gardă. Apoi telefona academicianului Dabija care locuia în apropriere. Nici nu-şi dădu seama când şi-a luat halatul şi stetoscopul.

Acum, stătea aplecat asupra Cellei. Abia îi mai auzea

inima, dar pulsul bătea ritmic. Bârlea îi făcu o injecţie cu adrenalină, aşteptând ca inima muribundei să reintre pe făgaşul ei normal. Dar efectul dorit nu se produse. Doar pulsul îi era ceva mai grăbit şi parcă mai regulat. O vedea pe Cella cum se pierdea în faţa lui. O a doua injecţie direct în cord ar putea fi salvatoare. Câteva clipe, inima palpită, dar, parcă, obosită, bătăile ei scăzură, pentru ca apoi să-şi revină. Bârlea răsuflă oarecum uşurat. În spatele său, medicul de gardă îi urmărea mişcările.

— Să-i facem o spălătură stomacală.

— Da, dar repede!

După zece minute, Cella era tot în nesimţire.

— Ciudat, tovarăşe. Circulaţia periferică e încă normală, stomacul a reacţionat şi totuşi pacienta nu-şi revine.

— Fă atunci o venesecţie şi perfuzie! Sondaţi rinichii şi ficatul! Sânge conservat avem suficient?

— Da.

După această nouă intervenţie, se părea că Cella prinse viaţă. Cam 20 minute inima îi bătu aproape normal, dar pe urmă contracţiile îi deveniră din nou slabe.

*

Trecuseră trei ore de când fusese adusă la spital. Orice tratament se dovedise zadarnic.

— Inima e singurul organ atins, tovarăşe profesor îi spuse medicul de gardă.

— Să se facă imediat cateterizarea cordului!

După alte 15 minute, Bârlea îşi dădu seama că inima Cellei este paralizată, iar dacă mai funcţiona se datora exclusiv adrenalinei. De hotărârea pe care o va lua acum, depindea viaţa femeii iubite, propria lui fericire. Da!

Trebuia să încerce imposibilul! Fiecare clipă pierdută însemna teren cedat morţii. Alb la faţă, cu muşchii obrazului încordaţi, chirurgul îşi construi mintal schema operaţiei, tehnicile necesare. Decizia fu luată. Apăsă pe butonul dictafonului.

— Pregătiţi sala aseptică! Să se monteze plămânul electronic cu biotransformator, inima electrică şi aparatele de perfuzie!

— Am înţeles, tovarăşe profesor! În zece minute sunt gata… se auzi glasul sorei de gardă.

După ce închise primul contact, apăsă pe un al doilea.

— Anunţaţi-l pe tovarăşul director că în 15 minute fac o transplantare de cord. Da, da, o transplantare de cord!

Se ridică, îşi scoase halatul? şi trecu în vestiar, unde îşi schimbă îmbrăcămintea. Îşi puse o tunică scurtă, iar deasupra ei un şorţ lung de cauciuc. Îşi alese cu grijă calota şi, absorbit, intră în vestibulul sălii de operaţie. Nici nu-şi dăduse seama că lângă el se afla şi Viorel Dabija.

— Eugen!

— Da! A… dumneata erai…

— Stai puţin… Ne vom spăla împreună. Nu uita ce-ai învăţat de la mine: nu se operează enervat…

— Dar, maestre… eu… se fâstâci Bârlea.

— Ştiu ce vrei să-mi spui. Fumează o ţigară până mă schimb. După aceea, o să vedem ce trebuie să facem. Instrumentarul necesar este pregătit. Pe bolnavă o aduc chiar acum. Am consultat-o şi eu, în timp ce tu vorbeai cu sora. Are faţa cianozată şi respiraţia de tip Cheyne-Stokes. Totuşi, nu sunt neliniştit.

Academicianul Dabija văzuse că Cella se află în agonie. Respiraţia ei neegală, întreruptă şi grea, răceala membrelor, lipsa aproape totală a reflexului ocular – toate simptomele vădeau grabnica intrare în moartea clinică. El ştia că doar în puţinele minute care o despărţeau de moartea definitivă, biologică, Bârlea va

trebui să rezolve teribila problemă a salvării Cellei. Şi, totuşi, bătrânul şi încercatul medic nu trăda niciun fel de emoţie. Bârlea îl privea recunoscător pentru această nouă lecţie primită la timp.

—Îţi mulţumesc! îi spuse, şi-şi strânseră bărbăteşte mâna.

Cei doi chirurgi trecură în laboratorul de perfuzie. Aci trebuia ales grefonul cel mai nimerit intervenţiei.

Într-o nişă în care nu se putea intra decât îmbrăcat steril, se aflau diferite organe – unele chiar umane – sau piese patologice menţinute în viaţă. În pragul nişei, fură opriţi în mod neaşteptat de intrarea directorului.

— E o nebunie, Bârlea, ceea ce vrei să faci! îi strigă acesta. Să transplantezi o inimă unui om? Unde s-a mai pomenit?

Şi se întoarse spre Dabija, de parcă ar fi aşteptat din partea acestuia un semn de încuviinţare Bătrânul savant însă dădu dezaprobator din cap.

— Dacă nu cutez acum. Cella moare… răspunse Bârlea înăbuşit. Trebuie să fac tot ce-i omeneşte posibil… Altfel, n-aş mai fi în stare să trăiesc.

— E totuşi riscant să-ţi îngădui. Gândeşte-te bine!

Din glasul mai domolit al directorului, Dabija înţelese că totuşi îi va îngădui lui Birlea să comită „nebunia”.

— De încercat trebuie să încercăm. Să trecem de aceea, la partea practică! interveni cu hotărâre academicianul.

— Bine! oftă resemnat directorul.

În clipele grele apela întotdeauna la judecata clarvăzătoare a savantului, care-i fusese şi lui profesor.

— Trebuie să avem grijă ca factorii anatomici ai grefonului să concorde cu aceia ai bolnavei noastre.

— Şi ce grefă vrei să foloseşti?

— Mă gândesc la cordul din vasul! nr. 218, propuse Bârlea.

Directorul se aplecă şi prin fereastra nişei zări o

etichetă pe care se putea citi:

ANTILOPA „BUCUS CAMPESTRIS” CORD
laboratorul de perfuzie – ASTRAHAN U. R. S. S

— O inimă de antilopă, de ciută? făcu el mirat.
— E cel mai potrivit cord pe care-l am. Are capacitatea de 613 cc., faţă de maximum uman de 757 cc., iar greutatea îi este doar de 254 gr.
— În fine… Dar ritmul?
— Teoretic, ritmul înseamnă adaptare la mediu. Vom realiza asta în primul rând printr-un proces cantitativ – influenţa întregului organism şi mai ales a scoarţei cerebrale asupra grefonului – iar în al doilea rând, printr-un fenomen calitativ: transformarea celulei miocardice
— Bine, asta teoretic, dar practic?
— De primul fenomen, va avea grijă însăşi natura, iar pe cel de-al doilea îl va rezolva biotransformatorul nostru cu cobalt. Doar ştii că, prin reglarea radiaţiei, pot modifica morfologia oricărui ţesut.
Directorul îl privi întrebător pe Dabija, cerându-i parcă ajutor. Atitudinea lui Bârlea îi arătă că operaţia trebuia să aibă loc imediat.
— Bine! îl anunţ atunci pe ministru. Directorul se întoarse pe loc şi porni cu paşi mari spre uşă. Tot atât de brusc se opri şi, revenind lângă Bârlea, îl îmbrăţişă,
— Îţi doresc succes 1

*

În timp ce Bârlea, Dabija şi cei doi medici care urmau să-i asiste se spălau, în amfiteatrul de deasupra sălii de operaţie se instalase ministrul Sănătăţii însoţit de directorul Institutului şi de câţiva academicieni. În spatele lor se aşezară mai mulţi ziarişti cu blocnotesurile şi creioanele gata de scris.

Prin planşeul de cristal care-i despărţea de sală, puteau vedea totul. Chiar şi zgomotele pătrundeau sus, cu ajutorul unui difuzor.

Pe masa de operaţie, Cella stătea acoperită cu un cearşaf mare, alb. Chiar în stânga, la căpătâiul el, era un aparat foarte asemănător cu un tablou de comandă dintr-o uzină electrică, prevăzut cu un mic ecran rotund de sticlă mată. Până sus, se auzea sunetul ritmic pe care-l emitea. Şi de fiecare dată, la fiece zgomot, curba de pe ecran tresărea. Acum, un biofizician îi manevra butoanele, urmărind atent orice modificare a curbei.

— Reglează inima electronică, şopti un academician din apropierea ministrului.

— Inima electronică? prinse o ziaristă şoapta din zbor. Şi merge ca una normală? mai întrebă ea, pregătindu-se să ia note.

— Da, dar după voia celui care o conduce.

— Vasăzică maşina asta pompează sânge…

— Exact! Sânge conservat.

În liniştea fremătătoare se auzea lunecarea uşoară şi grăbită a creionului. Medicii de faţă erau nerăbdători şi chiar mândri că pot asista, fie şi de pe băncile amfiteatrului, la prima transplantare de inimă – făcută vreodată de un chirurg. De altfel, în urma intervenţiei ministrului, operaţia urma să fie televizată.

După ce puse la punct instalaţia aparatelor de radioteletransmisie, reporterul se apropie de academicianul Valentin Lascu, un cunoscut chirurg şi totodată unul dintre pasionaţii cercetători ai istoriei medicinei.

— Vă rugăm să spuneţi pentru ascultătorii noştri câteva cuvinte despre operaţiile de acest gen.

Lascu refuză categoric. A fost nevoie ca ministrul să-i facă repetate semne de încurajare pentru ca, în sfârşit, academicianul să se hotărască, îşi aranjă ţinuta, îşi drese glasul şi se aşeză în dreptul microfonului.

— Operaţia la care vom asista astăzi este epocală, prin faptul că pentru prima data în istorie se înlocuieşte o inimă bolnavă cu alta sănătoasă. Operaţiile pe cord au fost visul cel mai îndrăzneţ al tuturor generaţiilor de chirurgi. În evul mediu venesecţia era un act de măiestrie – apoi intervenţiilor chirurgicale le-a venit în ajutor anestezia. Acum, pornind pe linia marilor săi înaintaşi: Rehn, Djanelidze, Andreev, Crafford – colegul nostru, doctorul Eugeniu Bârlea, cutează a înfrunta natura. Spre deosebire însă de 1844, când primul anestezist al lumii a fost considerat nebun, noi încurajăm şi sprijinim din tot sufletul pe iubitul nostru coleg. Să venim şi cu amănunte istorice.

Academicianul Lascu se înflăcărase. Tocmai îşi scosese un carneţel din buzunar, când un medic din apropiere îi dădu din partea ministrului un bileţel, în care citi următoarele rânduri:

„Adăugaţi vă rog, că se grefează un cord de antilopă «Bucus Campestriss, iar nu un cord de om cum s-ar putea interpreta”.

În clipa aceea, Lascu se întrerupse. Ochelarii îi căzură pe nas. Uitând că vorbeşte în fata microfonului, se adresă ministrului.

— Cord de Bucus? Cum? Cord de capră? Nu… nu… nu pot fi de acord. Asta-i fantasmagorie!

Şi, cu paşi mărunţei de bătrân se îndreptă spre uşă. În prag se opri însă clătinând din cap şi se întoarse. Îşi reluă locul mormăind furios:

— Auzi, inimă de capră!

Deodată amfiteatrul amuţi. Bârlea, urmat de Dabija şi de asistenţi, intrase în sala de operaţie. În timp ce-şi îmbrăca halatul steril, Bârlea îşi îndreptă privirile spre ecranele cardiografului catodic aflat pe peretele din dreapta sălii. Sub el mai era şi cel al electroencefalografului. Ambele aparate ataşate la masa de operaţie erau reglate şi conduse dintr-o cameră

alăturată. Chirurgul putea să aibă necontenit sub ochi atât situaţia sistemului circulator cât şi a celui nervos.

Pe când asistenţii fixau câmpul operator, Bârlea cerceta cu o privire experimentată masa pe care se afla pus instrumentarul chirurgical. Apoi, înţelegându-se din ochi cu vechiul său maestru, îl întrebă:

— Începem?

— Începem!

— Cum e pulsul? se interesă Bârlea luând în mână bisturiul.

Şi, fără să mai aştepte răspunsul, făcu prima incizie, de-a lungul şi prin mijlocul sternului.

— Filiform, tovarăşe profesor… răspunse sora de la capul bolnavei. Devine din ce în ce mai slab.

Bârlea îşi ridică ochii spre ecranul cardiografului. Oscilograma tindea spre linia dreaptă. Rar de tot vârfurile undei tresăreau. Circulaţia înceta. Deodată, tot trupul Cellei fu scuturat ca de friguri. Un fior. Faţa i se albi. Pleoapele îi încremeniseră întredeschise, iar buzele îşi pierdură orice colorit. Parcă-i fugise tot sângele din vine.

— Tovarăşe profesor!

Înspăimântată, sora întrerupse contactul anesteziei electrice şi scoase casca de pe capul bolnavei.

Sus în amfiteatru, ministrul strânse balustrada din faţa sa, s-o frângă. O clipă de apăsătoare tăcere se aşternu peste întreaga sală. Nu se mai auzeau decât aparatele care funcţionau la fel de ritmic ca şi până acum.

Ziarista scăpă creionul din mână.

— Sssst! exclamă cineva.

Pe fruntea lui Bârlea s-au ivit broboane de sudoare. Un şuvoi rece îi trece pe şira spinării.

Cella nu mai respira. Pielea ei nu se mai putea deosebi de câmpurile operatorii. Pe obraz i se întipărise un zâmbet ciudat şi copilăresc, al omului care depăşise hotarul durerii.

Bârlea îşi repede mâna spre instrumentar.

— Dă-mi aparatul Petrov! I se părea că strigase atât de tare încât vibrau geamurile întregii clădiri, dar vorbele ieşiseră de pe buze abia auzite. Dezveli ţi-i măna dreaptă! Tampon! Soră, supraveghează pulsul!

— De-abia se simte… murmură sora.

Cu o mişcare precisă, acul siringii se înfige în artera humerală dreaptă.

— Daţi presiune! ordonă Bârlea, de data asta nefiresc de calm.

Sângele împins cu putere spre inimă colora încetul cu încetul obrajii palizi ai bolnavei. Respiraţia abia simţită până atunci devenea mai rapidă, chiar şuierătoare şi iată că pleoapele se zbat, iar muşchii se destind.

Sus, radioreporterul îşi şterge zgomotos nasul.

— Mai încet, ce dumnezeu! Lasă-ne în pace! îl apostrofează, furioasă, ziarista.

Ministrul, concentrat asupra fiecărui timp operator, se întoarse spre director.

— Crezi că o să reuşească?

— E dificil. Suntem în faţa unei otrăviri puternice. Cred că Bârlea vrea să câştige timp, să cucerească secundele pierdute până la operaţie.

Amplitudinea cardiogramei creştea. Fiecare milimetru în plus însemna viaţă, poate salvarea. Aşa gândeau ziariştii, aşa gândea şi radioreporterul care s-a şi grăbit să anunţe emoţionat că inima bolnavei bătea din nou.

Trecuseră aproape 4 minute. Dintr-odată, după un efort extraordinar, faţa pacientei se congestionează, se învineţeşte. Pe ecranul cardiografului, în locul curbelor de până acum, apar două linii paralele încremenite.

Bârlea, care nu lăsase încă bisturiul din mână, face fulgerător o nouă incizie, de astă dată adâncă, în partea de jos a toracelui. Dabija lărgeşte plaga cu depărtătoarele. Patru pense Kocher scrâşnesc şi bisturiul deschide prin diafragmă, calea spre inima bolnavei. O

nouă mişcare, şi pericardul, susţinut de alte pense, este deschis şi el. Prin ferestruica astfel făcută, Bârlea îşi strecoară mâna dreaptă, prinde în palmă inima Cellei şi începe să o pulseze lent.

— Maestre, o fereastră largă toracală! îi spune el lui Dabija.

Cu mâna rămasă liberă, îşi ajuta colegul să lucreze mai repede. Decolatorul îndepărtează aponevrozele de pe stern, cleştele muşcă osul şi toracele se deschide larg. Acum Bârlea poate face mişcări mai precise – mai puternice. Sub mâna lui, inima bolnavei nu avea răgaz de odihnă nici măcar o fracţiune de secundă. Încet, abia perceptibil, porneşte iar să palpite, la început slab, apoi din ce în ce mai sacadat.

Treptat, treptat, obrajii Cellei prind din nou culoarea lor obişnuită. De sub legătura de tifon, un cârlionţ castaniu îi năvăleşte pe frunte.

— Se simte pulsul?

— A reapărut…

— Controlaţi atent!

— 147 pe minut!

— Bine! Daţi-mi contactul cu sânge arterial!

Un asistent îi pune în mâna întinsă tubul cu ac de la ventricolul stâng al inimii electronice. Aproape reflex Bârlea înfige acul în sinusul aortic.

— Sânge venos!

Un al doilea ac pătrunde pe traiectul arterei pulmonare, în ventriculul drept.

— Puneţi-i masca de oxigen!

Duduitul inimii artificiale aproape că-i acoperise glasul.

Bârlea simte cum o nemaipomenită oboseală pune stăpânire pe el. Sub ochi i se adânceau cearcăne vinete.

„Trebuie să rezist”… îşi spune, încleştându-şi fălcile. În tâmple, două ciocane îi bat repede, într-un ritm vertiginos. În urechi, îi ţipă înnebunitor o sirenă. Lampa scialitică de deasupra mesei prinde deodată să se

rotească împreună cu întreaga sală de operaţie. Totul a durat o câtime de secundă. Tresări, îşi îndreptă spatele şi îşi muşcă buzele atât de violent, încât masca i se roşi de sânge.

Inima Cellei, aflată în palma lui, aproape că refuza să mai bată, chiar şi sub impetuoasa presiune pornită din inima electronică. Pe suprafaţa ei lucitoare şi netedă apăreau puncte negre. Funcţiona ca o pară de cauciuc mânuită de o mână leneşă şi nedibace.

— A murit… e paralizată! Bârlea îşi ridică privirea întrebător şi rugător spre Dabija. Să…

— Trebuie să încerci! hotărî academicianul. Ai timp patru minute!

— Aduceţi cordul perfuzat! spuse Bârlea cu o voce sugrumată. Respira greu. II dureau umerii. Stătea încordat ca un arc. Calota i se înăduşise.

Dabija prinde inima de antilopă cu un şervet Mikulitsch, o ridică din vasul ei şi aşa fremătătoare, o aşază în toracele deschis.

— Să ne coordonăm mişcările! Ia acul Gudov şi asigură întâi coronarele!

Bârlea execută acum aproape automat ordinele date de maestrul său. Alb ca şi halatul pe care-l purta, se clătină o clipă.

„S-a sinucis!” îi fulgeră prin minte pentru a doua oară această îngrozitoare idee. „Trebuie, trebuie să o salvez!”

— Eugen! Glasul lui Dabija îi răzbătu în urechi ca venit de ta mare adâncime. Hai, prinde sinusul aortic!

Două pense argintii scrâşnesc sub lumina lămpii şi prind simultan artera.

Scuturându-se ca de o povară inutilă, Bârlea sutează bontul aortic şi anastomozează aorta inimii perfuzate. Devenise din nou stăpân pe sine. Mişcările lui îşi recăpătării precizia, zdruncinată cu o secundă înainte.

— Apropie mai mult vena pulmonară dreaptă!

Calm, Dabija înclină uşor grefonul în direcţia cerută de

chirurg.

Vâjiitul monoton al complexului de vasculografie Gudov se aude tot mai puternic. Precis şi liniştit, îmbucă arteră cu arteră, venă cu venă. În tot acest timp, în ritmuri diferite, trei corduri băteau într-o nemaipomenită cursă: inima electronică dirijată de medici, inima Cellei din ce în ce mai rar şi inima ciutei, năvalnic şi totuşi ca un perfect cronometru.

În amfiteatrul încordat la paroxism paşii unui nou venit duduie halucinant.

— Ssst! izbucneşte scos din sărite Lascu.

Ministrul se întoarce pe jumătate şi priveşte spre cel care intrase. Acesta îi întinde un plic. Ministrul îl deschide, citeşte rapid o adresă bătută la maşină. Păleşte. Parcurge din nou hârtia şi uitându-se în sală îşi muşcă buzele.

— Poţi pleca! murmură el cu glas stins. Se reaşează, îşi şterge faţa năpădită de o sudoare de gheaţă. Păcat, mai murmură el, mare păcat!

După ce făcu cea din urmă legătură a grefei, fixând-o în noul ei lăcaş, Bârlea simţi în mână cum pâlpâie pentru ultima oară inima femeii pe care o iubea. A mai tresărit o dată slab şi a încremenit. Dacă cineva ar fi putut pătrunde cu privirea pe sub mască, ar fi văzut aşternându-se pe buzele chirurgului un zâmbet amar. Urma acum să o extirpe ca pe un lucru de prisos, ba chiar nociv. Foarfeca străbate printre spaţiile lăsate între pense şi cu o singură mişcare Bârlea şi Dabija scot inima împietrită.

— Daţi-mi un vas steril!

Sora, care s-a apropiat să primească piesa rezecată, fu neplăcut izbită de tonul rece cu care îi vorbise Bârlea.

Întreţinut de inima electronică şi de perfuzia grefei, trupul Cellei prinde să se înviorează. O culoare roză îi reapare în pometţii obrajilor.

— Întrerupeţi cordul mecanic! Perfect! Controlaţi

pulsul!

— Bate!

— Cât?

— 160!

— Scoateţi masca de oxigen!

La început slabă, apoi mai grăbită, respiraţia îşi găseşte făgaşul normal. Pe ecranele până acum încremenite, curbele îşi reiau mişcarea armonică. Cella trăieşte. Viaţa năvăleşte din nou în toată făptura ei.

Un zgomot surd, deosebit de toate celelalte ale sălii, de operaţie, atrage atenţia chirurgilor. Deasupra, în amfiteatru entuziasmul ridicase întreaga asistenţă în picioare. Din pieptul fiecăruia izbucnea o exclamaţie de uşurare.

Numai cei care urmăreau prin televiziune mersul intervenţiei aveau dreptul să fie nemulţumiţi. Năucit şi fericit radiotelereporterul îşi depusese aparatul la picioarele bătrânului academician Lascu, iar pe ecran nu se mai vedea acum decât o gheată care se zbuciuma, ca în prada unui delir.

*

După ce au fost detaşate ultimele legături cu inima electronică şi aparatul de perfuzie, Cella fu culcată în căuşul plămânului de oţel. Aproape imediat după închiderea cilindrului metalic, Bârlea puse în funcţiune biotransformatorul cu cobalt, adaptat în partea superioară a aparatului. Radiaţiile cu undă scurtă, deosebit de puternice şi pătrunzătoare ale izotopului erau îndreptate asupra grefonului. Cadranele de oţel ale plămânului artificial indicau intrarea în funcţiune normală a organismului Cellei.

— Trăieşte! îşi spuse Bârlea privind în urma surorilor care o transportau pe Cella din sala de operaţie. Nici el nu ştia prea bine ce se petrecea atunci în sufletul său.

Avea senzaţia certă că în văzduh pluteşte maiestoasă tema triumfătoare a andantelui din „Simfonia Destinului” de Beethoven. Era transfigurat.

În timp ce-şi scoteau halatele, Dabija se apropie de fostul său elev. Pe feţele amânduror se vedea dorinţa de a-şi spune ceva nemaigrăit până atunci.

Prin uşa larg deschisă a sălii, intrară ministrul şi directorul Institutuiui, însoţiţi de un grup de medici.

— Vă felicit! fură primele lui vorbe – apoi i se adresă direct lui Bârlea.

— Citeşte! Şi îi întinse scrisoarea primită cu câteva minute mai înainte – Grefa… nu era necesară! Fusese un simplu narcotic inofensiv…

— Nu pricep… despre ce narcotic vorbiţi, bâigui Bârlea.

— Imposibil tovarăşe ministru, interveni Dabija, cordul el era paralizat… A murit sub ochii noştri. A murit, accentuă el din nou.

— E îngrozitor… Bârlea se întoarse brusc şi ieşi aproape în goană din sala de operaţie. Nu se opri decât în rezerva unde fusese instalată Cella.

Privi înfrigurat cadranele plămânului de oţel. Întorsătura neaşteptată, provocată de informaţia pe care o primise de la ministru şi de analiza lichidului rămas nebăut de Cella, îl uluise pur şi simplu. Rezultatele ambelor analize erau identice. Ea băuse o cantitate dintr-un narcotic inofensiv. Deci nu putea fi vorba de vreo otrăvire. Totuşi, datele clinice arătau contrariul. Cateterizarea cordului şi aspectul miocardului dovedeau tocmai existenţa unei otrăviri. Era o problemă stranie. Dacă fusese o simplă stare de narceolepsie, de unde apăruse atunci toxicoza? Va vedea el mai târziu!

Mâinile lui se opriră pe butoanele biotransformatorului. Mări intensitatea radiaţiei. Ameţit şi stors de puteri, îşi lipi fruntea de metalul rece al cilindrului. Apoi căzu pe un taburet aflat la căpătâiul Cellei. De sub cadrul de sticlă, care acoperea capul bolnavei, răzbătea prin ventile

respiraţia ei slabă, dar totuşi regulată. Părea că Cella doarme. Arar se auzea câte un suspin uşor. Uneori buzele ei, uscate de o dogoare lăuntrică, se mişcau spasmodic părând că vor să spună ceva.

Sora, care stătuse până atunci retrasă, se apropie de chirurg.

— Tovarăşe profesor, nu vă supăraţi că vă spun…

— Spune! răspunse Birlea în silă.

— Văd că sunteţi necăjit… Trebuie să vă odihniţi! O să-i fiţi mai de folos aşa.

Bârlea se ridică şi plecă abătut. Îşi mişca anevoie picioarele. În minte i se încrucişau mii de ipoteze în legătură cu originea otrăvirii. Nodul gordian trebuia tăiat. Era necesar să treacă imediat la acţiune. Intră în primul laborator. De acolo, ceru telefonic institutului de toxicologie să i se trimită o probă din substanţa băută de Cella. Apoi se duse în cabinetul lui Dabija care tocmai făcea analiza miocardului extirpat.

— Ai reuşit să stabileşti formula drogului?

— Încă nu… Mai am… Nu-i un alcaloid atât de simplu… Eu însă ţi-aş propune să te odihneşti…

— Şi dumneata? De ce nu pricepeţi? N-o pot lăsa singură...

*

Afară era de mult noapte. În tot spitalul nu se aflau luminate decât două ferestre; cea de la cabinetul lui Bârlea şi aceea a rezervei unde era instalată Cella.

A doua zi, de cum primi proba de lichid, chirurgul se înfundă în laboratorul de chimie analitică. Pornind de la substanţa băută de Cella, trebuia să ajungă la una asemănătoare toxinei analizată de Dabija. Dacă substanţa era inofensivă, fapt pe care îl dovedi imediat experimentând-o pe animale – atunci ceva intervenise întâmplător, un factor extern, necunoscut, care a trebuit

să-i schimbe calităţile chimice.

Din când în când, intra în camera bolnavei sale, apoi abătut, se întorcea în laborator. Niciuna dintre ipotezele pe care şi le pusese, niciuna dintre probele pe care le făcuse pe iepuri nu i-a adus rezultatul dorit.

În a treia seară, starea Cellei era neschimbată. Neliniştit, Bârlea se aşeză lângă soră, vru să fumeze, dar amintindu-şi unde se află, frânse ţigara şi o aruncă.

Cadranele de control indicau aceleaşi cifre ca imediat după operaţie. Inima bătea des şi slab, respiraţia se menţinea aproape de normal.

— De ce nu-şi revine încă? Acest gând îl frământa, dar Bârlea nu şi-a dat seama că-l formulase cu glas tare.

— Tovarăşe profesor!

— Mă rog?

— Nu s-ar putea să-i fie rău din cauză că grefa n-are legătură cu sistemul nervos?

— Ei nu! răspunse el plictisit. Inervaţia se restabileşte odată cu vascularizarea…

— Dar dacă…

— Lasă-mă soră, nu mă mai întreba! Lasă-mă te rog!

Sora tăcu şi contrariată, ieşi din încăpere. Bârlea dădu din umeri şi începu să se plimbe în jurul aparatului în care era culcată Cella. Îl preocupa aceeaşi problemă a toxicului.

Spre dimineaţă, unul dintre asistenţii lui Dabija îi aduse formula chimică pe care o stabiliseră cu amănunţime. Mai mult decât atât, ei dovediseră că, luând ser din inima extirpată şi injectându-l animalelor, acestea mureau cu inima paralizată.

Singur în laborator, Bârlea compara rezultatul maestrului său cu acela la care ajunsese el. Nu era deosebire mare. Doar o catena laterală în poziţie para – atâta tot…

În acel moment, sora dădu buzna în laborator. Părea îngrozită. Se vedea că venise într-un suflet.

— Tovarăşe doctor… mi se pare că…
— Ce-i?
— Nu ştiu – acele aparatelor oscilează de câteva minute… foarte puternic. Mi-e teamă ca nu cumva…
Bârlea o dădu la o parte şi, fugind, se opri în uşa rezervei. Rămase locului, respiră adânc şi intră în vârful picioarelor. Primul lucru pe care-l văzu, fu indicatorul cardiografului, care de la 160 bătăi se oprise la 95. Speriat, se aplecă spre faţa Cellei.
Parcă o străbătuse un curent electric. Fu o clipă de nemişcare totală – apoi, prin amplificatorul stetoscopului, se auziră bătăile puternice şi regulate ale unei inimi normale. Pleoapele îi tresăriră, ochii i se deschiseră largi.
— Apă! fu prima ei vorbă.
Bârlea ridică acoperământul de sticlă şi îi strecură printre buze, câteva picături de apă. Imediat, ca după un drum lung şi istovitor, Cella adormi.
— Poţi pleca, soră! Veghez eu.
Eugeniu rămase singur. În sfârşit, Cella dormea somnul însănătoşirii. Rezemat de pervazul ferestrei, o contempla, îi urmărea fiecare tresărire a muşchiului feţei, se desfăta de tot ceea ce îi dovedea că ea trăieşte.
— Ce simplu e să fii fericit! îşi spuse el înveselit.
Absorbit de nemăsurata lui fericire, nici nu observă când intră academicianul Dabija. Acesta îi privi câteva clipe pe amândoi şi un zâmbet părintesc îi flutură pe obraz. Apoi, după cum îi era obiceiul, rezumă alegoric situaţia:
— Dacă Miranda te-a făcut un Oneghin, prin Cella ai devenit un Pygmalion. Şi amuzat de propriile-i cuvinte, continuă:
— Un Pygmalion atomic!

*

Câteva luni după aceea, Cella şi-a petrecut convalescenţa departe de orice activitate sau zvon de

lucru. Nu citea nimic – nu vedea pe altcineva în afară de Bârlea şi Dabija, care veneau la dânsa săptămânal – căci fusese instalată într-o vilă, izolată în mijlocul Bucegilor. Orice emoţie îi putea fi fatală. De accea, chiar şi aparatul de radio nu funcţiona.

În primele zile, după ce fusese scoasă din plămânul electric, nu-şi dăduse seama bine de ceea ce se întâmplase cu dânsa. Li păruse că trecuse printr-o imensitate haotică, întunecoasă şi pustie. Altfel de senzaţii nu avusese. Vag de tot întrevedea figura lui Eugeniu din momentul în care deschisese ochii pentru prima dată.

Tratament medical nu i se mai făcea. Din când în când, era vizitată de un radiolog – care aducea cu el un mic aparat cu care-i făcea radioscopia. La întrebările ei, acesta răspundea rezervat şi invariabil.

— Merge bine… da, merge bine…

Începuse s-o plictisească toată îngrijirea minuţioasă care i se dădea şi care n-o lăsa să facă nimic. Într-o zi, i se plânse academicianului Dabija de aceasta. Bătrânul o ascultă în tăcere şi zâmbi apoi, ca amuzat de o idee.

— Zici că vrei să-ţi reîncepi activitatea?

— Da, bineînţeles!

— Vezi, însă vei avea emoţii… şi pentru tine…

— Nu mi-e teamă de nicio emoţie…

— Să te punem la încercare?

— De ce nu!

— Aşteaptă.

Bătrânul academician îşi luă pălăria şi plecă deosebit de grăbit. Plecarea precipitată şi zâmbetul lui şăgalnic îi dădură unele vagi bănuieli Cellei, dar văzând că după două ore nu se mai întoarce, se culcă.

Ţârâitul prelung al soneriei o trezi din somn. Se întorsese Dabija.

— Of, spuse el gâfâind am cam întârziat… a trebuit să alerg serios…

— Unde-aţi fost?
— Aci e aci! Zici că poţi suporta o emoţie?
— Da? făcu surprinsă Cella.
Dabija ieşi în fugă din încăpere. Când reintră, îi aducea de mână pe Bârlea.
— Eugeniu, spune-i ce ai să-i spui!
Cella pricepuse de îndată despre ce era vorba şi nu se emoţiona de loc. Gel puţin aşa pretindea ea mai târziu. Cei doi bărbaţi, spuneau însă contrariul.

EPILOG

Trecuseră doi ani de la memorabila operaţie.
Pe una dintre străzile în serpentină din Sinaia, putea fi văzut un bătrân îmbrăcat într-un ciudat costum de vânătoare în urma căruia urca gâfâind o tânără sportivă.
— Ei, mai avem mult? întrebă fata.
— A, puţin, încă vreo 3—4 kilometri.
După câţiva paşi, bătrânul se opri în faţa unei vile.
— Am ajuns!
Intrară în curte. Pe uşă văzură prins un bilet.

„Suntem la schi. Venim curând!
Eugeniu şi Cella"

Bătrânul, în care desigur că l-aţi recunoscut pe academicianul Viorel Dabija, scoase o cheie, deschise uşa şi, urmat de fată, intră în vilă. În salon, îi aştepta un foc îmbietor. Se instalară în două fotolii confortabile de lângă cămin.
— Până vin gazdele, v-aş fi recunoscătoare dacă mi-aţi da câteva lămuriri cu privire ia cercetările tovarăşei Bârlea.
— Tot ce pot să-ţi spun, e că de câteva luni de zile lucrează împreună cu soţul ei la descoperirea unei antiradiotoxine.

— Dar nu înţeleg: de ce lucrează aci şi nu la Bucureşti!?

— Din cauza sănătăţii ei. Statul s-a îngrijit să-i creeze condiţii favorabile de lucru în această localitate liniştită.

— Dar dumneavoastră la ce mai lucraţi? mai întrebă ziarista care lua note.

— Deocamdată am venit să mă odihnesc. Mai bine să facem o partidă de dame!

Fata îi aruncă o privire piezişă dar n-apucă să-i mai răspundă că uşile se deschiseră larg şi în încăpere năvăliră veseli şi mirosind a zăpadă Cella şi Eugen.

— Ne-a venit căprioara! exclamă bucuros Dabija primind-o pe Cella în braţe, în vreme ce Bârlea îi făcea din spate un semn conspirativ de tăcere.

Ziarista, care însă nu observase semnul speriat al chirurgului, interveni cu importanţă.

— Să rectificăm, tovarăşe academician: de antilopă a fost grefa, nu de căprioară!

Observând chipurile fâstâcite ale celor doi bărbaţi, ziarista bâlbâi încurcată:

— Vă rog să mă iertaţi… n-am ştiut că…

— Despre ce grefă e vorba? făcu surprinsă Cella.

E momentul să spunem cititorilor că ea nu ştia nimic despre inima-i de ciută. Pentru a-şi feri de emoţie soţia, Bârlea ezitase mereu să-i mărturisească adevărul cu privire la operaţia care avusese loc!

Dabija râse molipsitor.

— Ei, lasă grefa! Spune-ne mai degrabă cum a fost la schi!

— Nu, mai întâi spune-mi de grefă şi apoi vorbim noi şi despre schi!

— Nu-mi plac încăpăţânările astea, draga mea !rosti pe tonul unui soţ absolutist Bârlea. Trebuie să fim politicoşi cu oaspeţii noştri şi să le respectăm dorinţele. Şi, întorcându-se spre academician, continuă:

— Am schiat minunat! A, nu ştii? Cella era cât p-aci să câştige campionatul de slalom uriaş.

— Nici mie nu-mi plac exagerările tale! replică Cella pe tonul folosit de Eugen. Se vedea însă că e măgulită. Să nu-l credeţi! Am ieşit abia a cincea.

— Îmi pare bine de ce am aflat! spuse Dabija. Şi aparent fără nicio legătură, se adresă fostului său elev:

— Atunci nu înţeleg de ce nu-i spui?

Trecându-şi privirea de la unul la altul, Cella se încruntă.

— Aşa sunteţi toţi bărbaţii!

— Draga mea! se alarmă Bârlea.

— Parcă mi-ai făgăduit odată solemn că nu-mi ascunzi nimic.

— Părerea mea este, mormăi stăpânindu-şi râsul Dabija, că nu el ascunde, ci dumneata ţii ascuns acel lucru.

— Ce glume sunt astea? Să ştiţi că mă supăr de-a binelea.

— Ei, atunci să-ţi spunem: în pieptul dv. drăguţă Cella, bate de aproape doi ani de zile o inimă de ciută…

Astfel a aflat Cella povestea inimii ei de sălbăticiune.

*

Puţin după asta, într-o seară, stând în faţa căminului lor, în care se hârjoneau flăcărui albăstrii, Bârlea îşi aduse deodată aminte de ceva.

— Demult voiam să te întreb, draga mea, ce-ai mâncat înainte de accident?

— Nimic! Ţin minte că în ziua aceea nu fusesem la masă.

— Bizar. Nici măcar o bucăţică de zahăr, o bomboană?

— A, ca să vezi cum am uitat! O prăjitură.

— Halal om de ştiinţă mai eşti şi tu! Prăjitura asta te-a costat prima ta inimă. Mă întreb pe ce-o s-o schimbi pe a

doua.

— Dar, Eugen? Ce vorbe sunt astea?!

— De la început ţi-am spus, continuă el glumeţ că nu eşti croită pentru ştiinţă. Degeaba ai fost tu premiată pentru narcotic. Şi o mâţă ştie să soarbă ceva pe nerăsuflate. Tu însă înainte de a te îmbăta, trebuia să ştii că alcaloidul tău, combinat cu levuloza, devine mortal.

— A fost o întâmplare nenorocită.

— Ba nu. Nu încerca te rog să mi te strecori. Şi în orice caz, pe noi oamenii de ştiinţă nu întâmplările ne interesează.

— Ba da! Sau ai uitat cum a fost descoperită radioactivitatea…

— Ba n-am uitat!… Exact după cum a descoperit Newton legea gravităţii universale, mulţumită mărului care a picat din pom. Tu, dacă erai acolo, mâncai mărul!

— Deocamdată, ştiu că ai la activul tău două vieţi, iar cea de a doua numai mulţumită mie. Aşa că, fii respectuoasă cu bărbatul, iubitul, tatăl şi mama ta!

SFÂRŞIT

O ÎNTÂMPLARE OBIŞNUITĂ

de P. STÂNESCU

În loc de introducere

Noile produse se numeau, simplu, „îngrăşăminte”. Pe lângă aceasta, pe etichetă erau adăugate încă trei litere: „FAC”, pe care puţinii neiniţiaţi nu le băgau în seamă, însă care pentru ceilalţi însemnau „fertilizatoare, acceleratoare”.

Experimentarea lor, în cursul anului trecut, dăduse rezultate de-a dreptul surprinzătoare. Că pământul îşi creştea rodnicia, nu era încă nimic. Dar... în afară de aceasta, ochii uimiţi ai cultivatorilor şi chiar ai experimentatorilor, constatară că spicele de grâu creşteau şi se coceau într-o singură lună, dând o recoltă bogată. S-ar fi putut chiar încerca, în condiţiile destul de neprielnice pentru aşa ceva ale climei noastre, să se obţină două recolte pe an.

Două recolte pe an la grâu? Ar fi oare posibil?

Şi de ce nu? Cercetări asupra substanţelor acceleratoare ale creşterii – auxine – hormoni de creştere, se făcuseră încă de multă vreme. Se ştia că ele accelerează creşterea plantelor, că influenţează în mod favorabil asupra coacerii fructelor şi asupra calităţii lor.

Iar dacă prima recoltă se putea face destul de devreme, s-ar fi putut încerca să se obţină şi cea de a doua, îndată după aceea. Încă odată, de ce nu?

Dar nu despre asta vreau să vă povestesc acum, ci de o altă întâmplare. După cum vă spuneam, noile produse începuseră să fie fabricate pe scară industrială. Vă închipuiţi însă că era un proces de fabricaţie destul de delicat şi, de aceea, fusese repartizat noii fabrici ultramoderne de chimie, construită tocmai în anul trecut.

Primele pachete cu îngrăşământul „FAC” porniseră spre magaziile gospodăriilor agricole. De acolo, aveau să fie răspândite pe ogoare. După câteva săptămâni, însă, provizia se termină şi... nici un pachet nu mai părăsi fabrica... Ce se întâmplase? Pentru ce tocmai acum, când era nevoie mai mare, se oprise producerea „FAC-ului”?

Un mister chimic

— De două săptămâni, secţia D nu a mai dat nimic. Niciun gram de produs utilizabil. Şi asta, trebuie să recunoaşteţi, este de neconceput! Inadmisibil.

Era o şedinţă de producţie, special convocată. Inginerii ascultau cu capetele plecate. Moscu, şeful secţiei D, mâzgălea nervos cu creionul o foaie de hârtie din faţa sa, privind-o fix de parcă din suprafaţa ei, acoperită cu desene neverosimile, i-ar fi putut răsări inspiraţie. Erau înfăţişate acolo capetele unora din colegii săi ce se aflau acum în jurul mesei, capete aşezate pe trupuri din cele mai neaşteptate. De pildă, capul prietenului său Vasilescu, al cărui abdomen, în realitate, era de două ori mai gras decât etuva în care-şi păstra preparatele, se afla montat la un trup zvelt de biciclist, în chiloţi şi tricou, pedalând vijelios. Figura mereu zâmbitoare a inginerului Marineanu surâdea, plantată în mod cu totul arbitrar deasupra gâtului unei fete cu rochiţa bătută de vânt. Iar inginerul şef – o persoană uscată, slabă şi de statură mică – era înfăţişat înconjurat de nori negri, în chip de Zeus mâniat. Din ochelarii care-i străluceau deasupra nasului inginerului şef-Zeus, porneau fulgere care electrocutau toate celelalte făpturi efemere, create de creionul lui Moscu.

— Ce este deci de făcut? Situaţia trebuie serios analizată – încheie inginerul şef, ai cărui ochi nu erau departe de a arunca, în mod efectiv, imaginatele fulgere.

Moscu privi încă odată hârtia şi, ridicând mâna, ceru cuvântul.

— Situaţia este următoarea – declară el. Un produs nou, de cea mai mare importanţă pentru agricultură a fost pus la punct în laboratoarele noastre de cercetări. Toate experienţele au dat rezultate foarte bune. Pe urmă, a intrat în fabricaţie în uzina noastră, la secţia D.

Substanţa obţinută s-a dovedit a fi foarte activă, eram cu toţii foarte mulţumiţi. Noile îngrăşăminte în fabricarea cărora substanţa noastră servea ca un catalizator, se dovedeau a fi de calitate excepţională. Vestitul îngrăşământ „FAC”…

Inginerul şef bătu cu creionul în masă, nervos.

— Treci, te rog, la subiect… Astea le ştim…

Vasilescu, care stătea lângă Moscu îi şopti, cu mâna la gură.

— Dacă mă iubeşti, stimabile… să trecem la plebicist…

— Bine, nene Trahanache. — îi răspunse în şoaptă presupusul Farfuridi şi apoi continuă cu voce tare. V-am amintit despre aceste lucruri ca să nu uităm că timp de o săptămână totul a mers splendid. Dar, după aceea – şi Moscu oftă – produsul obţinut nu a mai avut nicio eficienţă. Complet nul. Cu toate că substanţele utilizate sunt aceleaşi, cu toate că aparent produsul final nu se deosebeşte în nicio privinţă de cel obţinut la început – el nu mai are, totuşi, niciun efect. Combinaţiile chimice pe care D-34, cum îi spunem noi, le cataliza înainte – rămân acum indiferente şi… reci. Îngrăşămintele nu mai au calităţi atât de apreciate. Şi de ce? Asta nu am reuşit încă s-o descoperim.

Între inginerii adunaţi în jurul mesei, se stârni parcă un freamăt. Moscu era glumeţ, e adevărat, plin de voie bună şi gata oricând să joace o farsă, întotdeauna cu o replică veselă şi aparent neserioasă pe buze; dar, pe lângă toate acestea, era un om care-şi iubea meseria şi se pricepea poate mai bine ca toţi ceilalţi în treaba lui. Dacă nu izbuteau să descopere pentru ce noul produs îşi pierduse orice eficacitate – asta însemna că lucrurile stăteau mai prost decât s-ar fi putut crede.

— Analizele chimice nu arată nicio diferenţă între primele şi ultimele produse, urmă Moscu, Continuăm cercetările… şi sper ca până la urmă să descoperim defectul… Nu trebuie însă să uităm că aci e vorba de o

substanţă cu rol de catalizator. Un catalizator, nu e nevoie să vă mai amintesc, lucrează în cantităţi extrem de mici pentru a favoriza combinarea unor cantităţi foarte mari de substanţe. Tocmai de aceea, o impuritate, în cantitate infinit de scăzută, este În stare să modifice acţiunea catalizatorului… Şi s-ar putea ca tocmai aci să fie buba! încheie Moscu.

După aceste cuvinte, nu mai rămânea nimic de adăugat. Inginerii se ridicară şi porniră tăcuţi spre laboratoare şi secţii. Pe masă rămăsese doar foaia de hârtie mâzgălită pe care se adăugase un nou amănunt: un Moscu mititel, citind dintr-o carte groasă, pe coperta căreia stătea scris: „Dezlegarea misterelor, în zece lecţii”. Era un auto-portret.

— Şi totuşi, vom descoperi misterul – declară Moscu inginerului Vasilescu.

— Încerci din nou prepararea?

— Desigur, deşi simt că e complet inutil. E doar atât de simplu. Ce poate să intervină?

În odaia rezervată laboratorului, care se găsea alături de hala de preparaţie a secţiei D, Moscu îi demonstra inginerului Vasilescu faptul tulburători că nimeni şi nimic nu pare a fi vinovat de nereuşită.

— Materiile prime – sunt substanţe pure. Iată, aci este acidul acetic. L-am schimbat de patru ori. Cei patru reactivi alăturaţi sunt toţi în stare purisimă. Nisipul din acest borcan reprezintă bioxid de siliciu 98%. Am schimbat de câteva ori sursa tuturor acestor substanţe, le-am cercetat puritatea… fără însă niciun rezultat. De altfel, adevărul este că din aceste materii prime noi obţinem totuşi catalizatorul.

— Cum? exclamă Vasilescu. Bine, dar credeam că tocmai asta nu reuşeşte…

— Dar de unde! Analizele chimice demonstrează precis acest lucru, substanţa are compoziţia cerută…

Inginerul Vasilescu se frecă gânditor pe bărbie.

— Şi, cu toate astea – continuă Moscu – acest catalizator… nu catalizează. E ceva, un afurisit „ceva”, care-l împiedică să acţioneze. Îngrăşământul obţinut, „FAC-ul” nu are nicio acţiune asupra creşterii.

— Aşadar, acesta-i misterul… şopti Vasilescu. Ştii, mă gândesc dacă nu cumva aş putea să-ţi dau o sugestie. Am auzit că la Institutul de chimie-fizică, doctorul Berceanu se ocupă cu cercetări în legătură cu microscopia în ultraviolete şi că a avut de-a face, pe lângă multe alte substanţe, şi cu unii din reactivii pe care îi foloseşti. Poate că, dacă aţi apela la el…

În laboratorul întunecat

Lumina violetă îmbăia întreaga încăpere. Dulapurile de metal alb mai străluceau luând acum nuanţe albastru-roşcate care se strecurau până în colţişorul cel mai ferit. Frunzele plantelor folosite pentru experienţe îşi schimbaseră şi ele culoarea – erau acum cafenii, nefireşti. Doar halatele celor doi oameni care priveau la microscop cu atenţie, rămăseseră încă albe, dar şi ele reflectau aceeaşi lumină, obositoare. Mâinile le erau palide; chipurile lor păreau uneori galbene ca ceara iar alteori băteau în verzui.

Dar ochii celui care ar fi deschis uşa camerei cu perdele negre la ferestre nu s-ar fi oprit nici asupra dulapurilor, nici asupra multelor plante, eprubete şi borcane de pe masă şi nici asupra chipurilor palide ale celor doi oameni. Ca de un magnet, privirea i-ar fi fost atrasă de izvorul de unde izbucneau razele violete; o sferă pe jumătate tăiată, înăuntrul căreia strălucea orbitor un tub de cuarţ în forma literei V.

În faţa lămpii, unul dintre oameni privea, aplecat asupra unul microscop, în timp ce celălalt aştepta, jucându-se nervos cu câteva lamele de sticlă.

— Este clar că nu apare destul de evident, rosti acesta

din urmă, continuând după o lungă tăcere o discuţie începută cu multe ore înainte.

— Şi totuşi, se vede culoarea verzuie – ripostă celălalt, ridicându-se de la microscop. Îşi frecă ochii cu mâna şi-şi puse apoi ochelarii cenuşii pe care-i purta în buzunarul de la piept al halatului.

Prietenul său făcu câţiva paşi, măsurând camera în lung şi în lat. În aceeaşi clipă, se auzi o bătaie în uşă. În pragul ei se ivi figura binecunoscută a inginerului Moscu.

— Iertaţi-mă, poate vă tulbur dar… n-am avut răbdare – spuse Moscu în chip de introducere.

Îşi puse pălăria pe masă, acoperind lampa cu ultraviolete şi apoi ridică privirea cu o întrebare mută, dar foarte elocventă în ochi.

Tăcerea care urmă îl lămuri.

— Înţeleg, e încă prea devreme… continuă tot el. În definitiv, abia azi dimineaţă v-am rugat să mă ajutaţi şi, poate…

— Niciun poate! îl întrerupse Mateescu. De azi dimineaţă şi până acum – ora 16 şi 20 de minute, după ceasul de precizie pe care-l port la mână – n-am făcut altceva decât să examinăm substanţele dumitale în fel şi chip cu microscopul şi cu ochii liberi, în lumina ultravioletă filtrată. Şi rezultatele sunt clare. Particulele nu au fluorescenţa lor obişnuită. Clar, îţi spun!

Moscu îl privi pe Mateescu, apoi pe doctorul Berceanu care dădu afirmativ din cap.

— Într-adevăr, spuse acesta din urmă – fluorescenţa particulelor fine de silice nu mai este aceeaşi. S-ar părea că în substanţa nouă a intervenit un extinctor. Şi…

— Iar extinctorul are o fluorescentă galbenă evidentă, exclamă Mateescu.

Moscu începu să nu mai înţeleagă nimic. Îşi trecu mâna peste ochi şi se aşeză pe un scaun.

— În definitiv – interveni el – vă fac atenţi că eu nu am lucrat niciodată cu astfel de aparate, aşa încât aş prefera

dacă nu vă supăraţi să mă lămuriţi… Ce căutaţi, de fapt? Ce vreţi să vedeţi la microscop? Ce fluorescenţă poate să aibă silicea, care, după câte îmi amintesc, n-are de fapt nicio fluorescenţă. În sfârşit… Aş putea să vă mai pun încă o sută de întrebări…

Mateescu ridică amândouă mâinile spre tavan, ca şi cum l-ar fi implorat să înceteze.

— Ai dreptate. Ţi-am aruncat câţiva termeni tehnici în obraz şi… n-am rezolvat nimic cu asta. Uite, o să încerc să-ţi răspund. În definitiv, ce facem noi aci? Cu ajutorul ultravioletelor – mai precis al luminii ultraviolete filtrate prin filtrul Wood – iradiem diferite substanţe. Sub influenţa radiaţiilor filtrate prin filtrul Wood, care au lungimi de undă în jurul a 350 de milimicroni, unele substanţe devin luminoase, în diferite culori. Ce se întâmplă de fapt? Aceste substanţe absorb radiaţiile ultraviolete, invizibile ochilor noştri şi transformă energia lor în radiaţii luminoase, adică emit radiaţii cu o lungime de undă mai mare, care este vizibilă. Alte corpuri nu prezintă acest fenomen decât dacă le tratăm mai întâi cu anumite substanţe numite fluorescente care se fixează pe ele. Noi am încercat de exemplu, odată, peste 40 de substanţe diferite, până când am găsit una care să ne satisfacă, fixându-ne pe o anumită sare. După ce am găsit-o au mai trebuit să treacă săptămâni întregi până să putem pune la punct metode de colorare. De siliciu ne ocupaserăm, ca şi de alţi componenţi ai substanţei acesteia, încă de acum doi ani, aşa încât tot acest timp de pregătire nu a mai fost necesar. Vă spun despre astea, pentru ca să vă daţi seama de volumul de muncă pe care-l reprezintă punerea la punct a acestui procedeu pentru o anumită substanţă…

Doctorul Berceanu zâmbi. Mateescu încheie.

— Şi cu toate astea, noi o să vă venim în ajutor.

Moscu aşteptă ca Mateescu să continue.

— Da, da, o să-i venim noi de hac şi catalizatorului

ăsta. Dar ca să termin explicaţiile mele sumare. Se întâmplă, uneori, ca substanţe care de obicei dau o fluorescenţă anumită să-şi stingă culoarea. Aceasta se întâmplă datorită prezenţei unor anumite substanţe care se numesc extinctori. Această substanţă străină care se află în cantităţi atât de mici încât analiza chimică nu a putut-o pune în evidentă îi dă soluţiei o fluorescenţă uşor gălbuie. Ia te uită.

Trase perdelele şi în odaie se lăsă întunericul.

— Să ne obişnuim cu întunericul.

Trecură câteva minute apoi aprinse lampa Wood. Lumina violetă îmbălă din nou întreaga încăpere.

— Priveşte soluţia! exclamă Mateescu.

Lichidul care conţinea dizolvat catalizatorul şi care, în lumina zilei, părea incolor, ca apa curată, deveni acum colorat, răspândind în jurul său o lumină slabă, gălbuie.

— Ai văzut? — spuse doctorul Mateescu, stingând lampa. O soluţie pură din substanţele folosite de noi nu ar trebui să dea la lumină ultravioletă niciun fel de fluorescentă. Ar trebui să fie complet incoloră. Or, soluţia asta devine luminoasă, gălbuie. Însemnează că aci se mai află ceva. O impuritate. Impuritatea asta joacă la noi rolul de extinctor… iar în cazul vostru face ca substanţa catalizatoare să nu mai aibă niciun efect. O inactivează.

Moscu se ridică în picioare.

— Acum, m-am lămurit complet. Ei, şi care este această blestemată impuritate?

Doctorul Berceanu râse.

— Asta e cam greu să ţi-o spunem. Dacă voi, prin analizele chimice, n-aţi putut-o descoperi… Probabil că se găseşte numai în urme… în tot cazul, trebuie să ştii că sunt multe substanţe care pot da o lumină fluorescentă, galbenă, la lumina ultravioletă…

Moscu deveni din nou abătut. Atunci… ce are de făcut? De unde provenea impuritatea?

— Cum aş putea afla oare… murmură el încet.

Mateescu îl întrerupse.
— Cred că nu există decât un singur mijloc.
Moscu îl privi cu îndoială.
— Şi anume?
— Să ne transformăm în detectivi.
Asta era culmea! Nu mai lipsea decât atâta: să-şi bată de-a dreptul joc de el… Moscu nu ştia ce să creadă. Îşi aminti de desenul pe care-l făcuse în timpul şedinţei… şi se stăpâni. În definitiv pentru ce alţii n-ar avea dreptul să facă glume?
— Eventual, să facem mai întâi o documentare serioasă, propuse el. Să începem cu aventurile lui Sherlok Holmes.
— Cum, crezi că n-am vorbit serios? Îmi pare rău! protestă Mateescu. Multe cercetări în ştiinţă pot deveni mai pasionante decât aventurile unor adevăraţi detectivi. Iar aci… în cazul nostru, nici mal mult nici mal puţin, va fi necesar să descoperim criminalul…
— Adică extinctorul, zise Moscu luminându-se.
— Exact. De unde vine, cum de ajunge în fabricaţie? De ce la început n-a fost şi pe urmă a venit?
Moscu îşi frecă mâinile bucuros.
— În cazul acesta, detectivul şef…
— Voi fi eu, Mateescu Alexandru: coordonatorul şi şeful direct – doctorul Berceanu. Iar pe dumneata…
— Pe mine? Mă iei ajutor de detectiv, nu-i aşa?
— Hm… ştiu eu? Dumneata eşti mai curând victima… pe care o vom salva. În sfârşit, armele noastre…
— Lampa de ultraviolete… sugeră Moscu
— Exact! Apoi reactivii chimici…
— Microscopul…
— Şi, în special, făcu Mateescu, ridicând mâna cu degetul arătător spre tavan, spiritul ştiinţific! Acesta trebuie să ne conducă în mod constant!
Doctorul Berceanu îi privea zâmbind.
— Am impresia că vă înţelegeţi foarte bine, făcu el în

concluzie. Sunteţi la fel de tineri şi entuziaşti, dotaţi cu o fantezie deosebită… pe urmă vă şi pricepeţi… în ale aventurilor detective. Cred că sunt premise suficiente ca să aveţi succes!

Pe urmele vinovatului

Este greu să descriem în amănunt fiecare din încercările făcute în decursul celor două zile următoare

de cercetătorii noştri, în căutarea modului în care s-ar fi putut introduce acea impuritate care, după cum demonstra Mateescu, reprezenta principalul vinovat al insuccesului în legătură cu îngrăşămintele „FAC.

Mai întâi, fuseseră cercetate materiile prime. Numeroasele substanţe, acizi, săruri, baze, ba chiar şi apa distilată, fuseseră examinate cu grijă. O cameră „obscură” amenajată într-o odăiţă alăturată laboratorului secţiei D, adăpostea lampa de ultraviolete cu raze filtrate şi microscopul. Aci, ceasuri de-a rândul, diferitele substanţe trecuseră în dreptul lămpii, examinate atât cu ochiul liber cât şi cu microscopul. Desigur, unele din substanţe prezentau un grad oarecare de fluorescenţă: izbite de razele invizibile emise de lampă, ele deveneau pe loc luminoase.

Dar ochiul experimentat al lui Mateescu îi spunea imediat „nu e fluorescenţă dată de vinovat”. Nu era culoarea sau nuanţa galben-verzuie, atât de cunoscută acum.

Rând pe rând, substanţele utilizate în fabricaţie trecuseră în dreptul lămpii cu filtru Wood.

— Nimic! anunţă Mateescu de fiecare dată când Moscu vâra capul în odăiţa întunecată.

La început, Moscu, entuziast, rămăsese alaiuri de Mateescu, urmărind examinarea clipă de clipă până când începuse să simtă că ochii îl usturau.

— Efectul ultravioletelor – îi explică Mateescu. Cu toate că iradiaţiile ultraviolete cu lungimea de undă mai lungă nu sunt atât de nocive pentru vedere ca acelea scurte, e totuşi periculos să stai aci multă vreme. Aşa încât… ieşi afară şi te chem când va fi nevoie… Nu uita că eu mă servesc la microscop de un filtru galben care opreşte cea mai mare parte din radiaţiile vătămătoare.

Aşa încât Moscu fu nevoit să-şi astâmpere nerăbdarea. De altfel, avea destule de făcut şi aşa. Toate substanţele ce urmau să fie examinate trebuiau dizolvate mai întâi şi turnate în nişte vase de cuarţ prin care radiaţiile ultraviolete pot trece uşor, în timp ce sticla opreşte o parte din ele.

Rând pe rând, aceste vase de cuarţ erau aduse în camera obscură şi erau respinse de examinator.

— Nu e nici asta!

În sfârşit, Mateescu stinse lampa şi ieşi, ştergându-şi ochii.

— Nu, substanţele n-au nimic, nu conţin extinctorul, declară el.

Moscu se aşeză încet, descurajat pe scaun. Şi el, care pusese atâta suflet, care avea atâta încredere că de astă dată avea să afle pentru ce producţia „FAC-ului” nu mergea!

— Acum ce-i de făcut? întrebă el încet.

Mâna îi apuca maşinal, un creion ce se afla la îndemână şi începu să mâzgălească o hârtie. Mateescu se apropie de el şi-şi puse mâna pe umărul inginerului.

— Nu trebuie să te laşi descurajat. În primul rând, orice detectiv poate să dea greş câteodată. De altfel, chiar aşa se întâmplă, la început, în cele mai multe romane de acest soi. Pe urmă, ţine seama că nici măcar nu am terminat încă prima fază a cercetărilor. Mâine, vom vedea ce este cu recipientele folosite. O să urmărim fazele fabricaţiei rând pe rând.

Moscu se ridică şi strânse mâna lui Mateescu.

— Prin urmare, ancheta noastră continuă?

— Continuă! afirmă Mateescu aruncând o privire asupra foii de hârtie de pe masă. Un desen foarte caracteristic: o casă, pe uşa căreia era o tăbliţă „Vinovatul” şi pe lângă care un detectiv cu nişte cătuşe în mâini, trecea fluierând şi uitându-se în altă parte…

A doua zi, vasele în care erau făcute diferitele amestecuri de substanţe, fură cercetate pe rând. Şi tot pe rând, ele ieşeau din odăiţa întunecată, cu diagnosticul „sănătos”, „nimic anormal”, „nici o urma”.

Pe măsură ce vasele care părăseau camera obscură se adunau, mai numeroase, chipul lui Moscu devenea mai întunecat. Parcă cu fiecare vas decretat „în bună stare” i s-ar fi adăugat încă o trăsătură amară pe chipul său de obicei luminos. Nu-i mai venea nici să facă glume.

Vinovatul e descoperit!

Mai rămăseseră trei recipiente, despre care însă se dovedi că era cu neputinţă să fie aduse în laboratorul întunecat. Erau nişte vase de amestec grele şi, mai ales, fixate în dispozitive speciale, care cu anevoie ar fi putut fi desfăcute.

— Nu-i nimic, o să le cercetăm la faţa locului, declară

Mateescu. Va trebui însă să întunecăm sala.

Ferestrele mari ale halei fură acoperite cu perdele negre şi, în scurtă vreme, doar becurile electrice iluminau încăperea. Cei şapte tehnicieni care lucrau în secţia automatizată priveau cu multă curiozitate aparatul micuţ care fusese aşezat cu multă grijă lângă primul vas de amestec. Stinseră lămpile şi Mateescu puse în funcţie lampa. Chipurile tuturor de faţă deveniseră pe loc livide, în timp ce ochii şi dinţii le străluceau alb, fosforescenţi. Oamenii priviră tăcuţi, aşteptând ca Mateescu să-şi continue cercetarea.

Mateescu privi spre prima cuvă şi exclamă apoi, atât de tare încât răsunaseră toate vasele de sticlă.

— Aci e! Am descoperit! Aci e!

Moscu sări în sus şi alergă lângă el. Într-adevăr, se vedea foarte clar. Pe marginea cuvei se zăreau pete mari, luminoase, care străluceau în întunericul sălii. Lumina răspândită de aceste pete era galbenă.

— Cuva este de vină. De aci veneau impurităţile! Dar… cum de-au putut ajunge aci?

Mateescu dădu din umeri.

— Cum s-ar spune… am descoperit arma crimei, dar nu pe principalul vinovat, rosti el. De fapt, cum a putut ajunge o impuritate în această cuvă?

— Cu substanţele…

Mateescu protestă.

— Imposibil! Doar le-am examinat! Nicio eprubetă nu cuprinde impuritatea care dă aci petele astea evidente…

Un tehnician se apropie de ei.

— Aş vrea să vă spun ceva. Asta este cuva 5, care se amestecă mecanic în fiecare 5 minute şi care trebuie supravegheată îndeaproape.

Mateescu îl privi, fără să înţeleagă.

— Ei, şi?

— Şi, pe rând, când supraveghem fabricaţia, este necesar să urmărim îndeaproape acest amestec.

— Şi te gândeşti dacă nu s-ar putea introduce în acest timp incidental urme dintr-o substanţă care... Dar cum? întrebă Moscu.

Se aşternu câteva clipe, tăcerea. Apoi Moscu dădu din umeri. Ce importanţă avea? Bine că descoperiseră unde era „buba”, după propria lui expresie.

— Aduceţi o cuvă de rezervă! strigă ei.

In scurtă vreme unul din oamenii din sală veni, purtând în braţe o cuvă nouă, scoasă chiar atunci de la magazie. Privită în lumină Ultravioletă, se dovedi a fi cu totul curată – nu avea nicio urmă de impuritate.

— Să facem o preparare de probă î propuse Moscu.

Entuziasmaţi, ceilalţi se puseră îndată pe treabă. Erau foarte veseli. Cât timp treaba nu mergea, în secţia asta era o tăcere de moarte. Fiecare încercase să găsească motivul nereuşitei şi, fireşte, nu izbutise să-l găsească. Muncitorii deşi nu se descurajaseră, erau tare abătuţi. De ce nu mergea treaba? Dacă de la început n-ar fi reuşit, ar fi fost altceva. Ar fi însemnat că reţeta nu era bună şi basta! Dar aşa, după ce timp de două săptămâni obţinuseră nişte produse excelente, să nu mai poată prepara nimic ca lumea, asta fusese o adevărată enigmă. Bine că se rezolvase deşi nu în întregime!

Producţia începu să meargă. Pe rând tehnicienii supravegheau mersul operaţiei.

Deodată, Mateescu spuse:

— Să stingem lumina. Aş vrea să mai cercetez o dată toată instalaţia, la lumina ultravioletă.

Moscu se împotrivi.

— Crezi că mai e nevoie? Gata – am descoperit cauza.

— Totuşi... insistă Mateescu, un ultim control nu strică.

Moscu dădu din, umeri.

— Bine. Să stingem lumina!

Se făcu întuneric şi din nou lampa Wood intră în funcţiune. Un moment, toată lumea tăcu, apoi se auzi un murmur de surpriză, de consternare. Petele galbene se

iviseră din nou, pe aceeaşi cuvă!

— Dar… ce-i asta! exclamă Moscu. Asta-i vrăjitorie… e ceva de neînchipuit! Ce se întâmplă? De unde vin petele astea?

Se vedeau limpede, strălucind galbene în întuneric.

Ceilalţi muncitori şi tehnicieni se apropiară şi ei, privind petele galbene, luminoase. Deodată, Mateescu strigă pentru a doua oară în intervalul scurt de cinci minute:

— Extraordinar! Ia te uită!

Arătă cu degetul către mâna dreaptă a primului tehnician. Pe degete, pe palme şi pe dosul mâiniî sale se zăreau pete galbene, puternic strălucitoare I

— Vinovatul, se află pe mâna dumitale!

În loc de încheiere

Şi aşa, misterul a fost dezlegat. Petele erau provocate pur şi simplu, de o alifie calmantă împotriva eczemei pe care o utiliza tehnicianul nostru. Involuntar, sprijinindu-se de cuvă, pentru a privi înăuntrul ei şi a supraveghea mersul operaţiilor, el introducea urme din substanţa inactivantă.

Pentru ce, la început, totul mersese bine? Simplu. Pentru că tratamentul cu alifia respectivă Începuse mai târziu.

Dar… o să mă întrebaţi: ce fel de povestire a mai fost şi asta? Fără aventuri, fără criminali adevăraţi, fără urmăritori?

Şi totuşi, întâmplări de acest fel se întâlnesc foarte adeseori în viaţă. Şi una din aventurile cele mai palpitante ale cercetătorilor ştiinţifici reprezintă descoperirea adevărului în legătură cu mistere asemănătoare. Dacă nu mă credeţi, întrebaţi orice om de ştiinţă… !

SFÂRŞIT